

การปรับตัวของวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย

Adaptation of Tai Yai Music Culture in Northern Thailand

เจริญชัย แสงอรุณ*¹ เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี² สุรพล เนสุสินธุ์³

Jarernchai Sangaroon*¹ Chalerm Sak Pikulsri² Surapol Nesusin³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการปรับตัวของดนตรีไทใหญ่ที่มาจาก 1. การปรับตัวจากปัจจัยภายนอก และ 2. การปรับตัวด้านสังคมวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 2.1 ด้านเครื่องดนตรี 2.2 ด้านการประสมวง 2.3 ด้านระบบเสียง 2.4 ด้านบทเพลง และ 2.5 ด้านบทบาทหน้าที่ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร ภาควิชาการ การสังเกต และสัมภาษณ์นักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับดนตรีไทใหญ่ นักแสดงนักดนตรี และผู้ชม นำเสนอผลการศึกษาดังกล่าวด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ด้านเครื่องดนตรี ด้านการประสมวง ด้านระบบเสียง ด้านบทเพลง ชาวไทใหญ่ได้นำเครื่องดนตรีภายนอกวัฒนธรรมมาบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีดั้งเดิม มีการปรับระบบเสียงที่ใช้ในการบรรเลงเป็นบันไดเสียงซีเมเจอร์ แบบตะวันตก นำบทเพลงจากที่มีรากฐานจากบทเพลงของชาวเมียนมาร์มาปรับแต่งเพื่อให้สอดคล้องรูปแบบดั้งเดิม ด้านบทบาทหน้าที่ พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐทำให้ดนตรีไทใหญ่ที่บรรเลงอยู่ในบริบทของวัฒนธรรมประเพณี ปรับเปลี่ยนรูปแบบในการนำเสนอ เพื่อเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การปรับตัวของดนตรี / วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ / ดนตรีไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย

* Corresponding author, email: parn7810@gmail.com

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² Doctoral of Fine and Applied Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University

³ ที่ปรึกษาหลัก ศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² Advisor, Prof., Faculty of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University

³ ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ Co-Advisor, Asst. Prof., Faculty of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University

Abstract

The purpose of the current study was to investigate the adaptation of Tai Yai music cultures in Northern Thailand in terms of 1. External adaptation and 2. Form adaptation encompassed five factors consisting of: 2.1 Instruments, 2.2 Band Formation, 2.3 Sound System 2.4 Songs, and 2.5 Social Roles. The study was conducted in a qualitative approach, and the data were collected by document analysis, observation, and interview. The informants were experts in Tai Yai music, music artists, and audients. The data were analyzed by descriptive analysis method.

The results of the study were as follows. In terms of musical form, Tai Yai people adopted other musical cultures in their traditional performances. The C Major was used as the main tune of the play. Myanmar-originated songs were mixed into the Tai Yai traditional music. In terms of social role, with the influence of government policy, Tai Yai music performances are presented as a demonstration of a culture to support tourism.

Keywords: Music Adaptation / Tai Yai Music Culture / Tai Yai Music in Northern Thailand

ความเป็นมาและความสำคัญ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ชัดเจน ตั้งถิ่นฐานกระจายตัวในพื้นที่ของหลายประเทศ ชาวไทใหญ่มากมายอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตรัฐฉานของประเทศเมียนมาร์ เป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ นอกจากนั้นยังอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน ส่วนในประเทศไทยกระจายตัวอยู่หลายจังหวัดดังปรากฏในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย⁴ การอพยพของชาวไทใหญ่เข้ามาสู่ประเทศไทย ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ที่มีมาแต่เดิมกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นใน

⁴ อมรรัตน์ ปานกล้า, “ชาวไทยใหญ่แม่ฮ่องสอนบนวิถีโลกไร้พรมแดน,” *วารสารสยามอารยะ* 3, 45 (2539): 17.

พื้นที่ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ชาวไทใหญ่อพยพจากภูมิลำเนาเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย เข้ามาตั้งถิ่นฐานในแม่ฮ่องสอน ชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนดำรงชีวิตอยู่ โดยยึดเอาวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนความเชื่อและวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่าง ไทใหญ่

การปรับตัวด้านวิถีชีวิตนักดนตรีวงดนตรีพื้นบ้านของชาวไทใหญ่ ในยุคสมัยปัจจุบัน เมื่อนักดนตรีในรุ่นก่อนนั้นล่องลပ်ถึงแก่กรรมไปเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันจึงเหลือนักดนตรีรุ่นเก่าที่เป็นหลักเพียงไม่กี่คน และมีนักดนตรีและเยาวชนที่มีความสนใจในวงดนตรีพื้นบ้านของชาวไทใหญ่เข้ามาสมทบอีกจำนวนหนึ่ง

การปรับตัวของดนตรีไทใหญ่ อัตลักษณ์ทางดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทใหญ่ ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมรูปแบบเดิมกับวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วในช่วงที่อพยพเข้ามา ตลอดทั้งนโยบายทางภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่ในด้านต่าง ๆ ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านดนตรีของชาวไทใหญ่ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ส่งผลทำให้ลักษณะของดนตรีที่ปรากฏในสังคมเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงของดนตรีทำให้ประสบการณ์ทางดนตรีของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ประสบการณ์ใหม่ทำให้เกิดจิตสำนึก ระบบการให้คุณค่า และค่านิยมทางสังคมในรูปแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการสร้างอัตลักษณ์ทางดนตรีใหม่ขึ้นมา

วัฒนธรรมของชาวไทใหญ่⁵ การปรับตัวของดนตรีใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่าการเคลื่อนย้ายของผู้คนย่อมส่งผลกระทบต่อชาวไทใหญ่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการปรับตัวของวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย การปรับตัวที่มาจากปัจจัยภายในที่เกิดขึ้น เครื่องดนตรี นักดนตรี การประสมวง ระบบเสียง บทเพลง บทบาทหน้าที่ ซึ่งส่งผลกระทบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยมีลักษณะที่เด่นชัด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การปรับตัวของวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวของดนตรีไทใหญ่ ดังนี้

⁵ ปิยะพงษ์ ยานะวาส, “การศึกษาวงตอยฮอรัน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” (ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554), 4.

1. การปรับตัวด้านสังกัดลักษณะ ประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่

- 1.1 ด้านเครื่องดนตรี
- 1.2 ด้านการประสมวง
- 1.3 ด้านระบบเสียง
- 1.4 ด้านบทเพลง
- 1.5 ด้านบทบาทหน้าที่

2. การปรับตัวจากปัจจัยภายนอก

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับตัวของวัฒนธรรมของดนตรีไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย ผู้วิจัยมุ่งศึกษา การปรับตัวด้านเครื่องดนตรี ด้านการประสมวง ด้านระบบเสียง ด้านบทเพลง ด้านบทบาทหน้าที่ของดนตรีไทใหญ่ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา

1.1 ศึกษาคุณลักษณะของดนตรีไทใหญ่ ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงสภาพของวงดนตรี บทเพลง ที่ใช้บรรเลง ถ่ายทอดอารมณ์ของบทเพลง เอกลักษณะเฉพาะตัวของตน ประวัติ การสืบทอด การดำรงอยู่ และบทบาทหน้าที่ต่อสังคมของดนตรีไทใหญ่ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่

1.2 ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของดนตรีไทใหญ่ ข้อมูลด้านการแสดงดนตรีและเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงดนตรีไทใหญ่ รวมถึงการแต่งกาย และโอกาสในการแสดงดนตรีในวันสำคัญต่าง ๆ ของชาวไทใหญ่ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ศึกษาการปรับตัวของดนตรีไทใหญ่ ตั้งแต่อดีตที่มีการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ จนถึงยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตามแต่ละยุคสมัย ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่

2. ด้านพื้นที่ทำการศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง คือ ภาคเหนือของประเทศไทย โดยเลือกจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่

3. ด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง

3.1 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทใหญ่ ได้แก่ ผู้ประพันธ์ ผู้เรียบเรียง นักดนตรี ศิลปินนักดนตรีไทใหญ่

3.2 มีหน่วยงานและภาครัฐและเอกชน สถานศึกษาและนักวิชาการที่เป็นผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับดนตรีไทใหญ่

4. ด้านระยะเวลาทำการวิจัย ใช้เวลาในกาศึกษา ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2563-เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยระยะเวลา ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2563-เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564 โดยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเตรียมการศึกษา

ขั้นเตรียมการศึกษา เป็นขั้นตอนในการหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องราว สถานที่และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่ โดยสำรวจข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมจากเอกสาร เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1.1 สังคมและวัฒนธรรม

1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยลงพื้นที่ภาคสนามวิจัยจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ เพื่อติดต่อประสานงานกับบุคคลที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่

2.1. กลุ่มนักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับดนตรีไทใหญ่

2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นกลุ่มนักดนตรีประจำวงดนตรีไทใหญ่

2.3 กลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่มประชาชน ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่

ขั้นดำเนินการศึกษา

ขั้นดำเนินการศึกษา คือ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ศึกษาซึ่งประกอบด้วย การศึกษาเรื่องการปรับตัวของวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย ระยะเวลา 1 ปี โดยดำเนินการศึกษาตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. สร้างเครื่องมือวิจัย ทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต
2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

2.1 การสังเกต (Observation) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดย ได้เข้าร่วมสังเกตดนตรีไทใหญ่ในวงตอยอฮอรัน ที่บรรเลงอยู่ในบริบทของวัฒนธรรมประเพณีและรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบในการนำเสนอเพื่อเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

2.2 การสัมภาษณ์ (interview) คือ การสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นบุคคลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับดนตรีไทใหญ่ กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นกลุ่มนักดนตรีประจำวงดนตรีไทใหญ่ กลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่ ประเด็นสัมภาษณ์หลัก คือ วัฒนธรรมประเพณีปรับเปลี่ยนรูปแบบในการนำเสนอ เพื่อเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาการปรับตัวของวัฒนธรรมของดนตรีไทใหญ่ เพื่อนำข้อมูลไปสู่การวิเคราะห์ อธิบาย นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทใหญ่ ที่มาจากสาเหตุของการอพยพมาจากพื้นที่หนึ่งมายังอีกพื้นที่หนึ่ง ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมรูปแบบเดิมของชาวไทใหญ่ กับวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่มีอยู่แล้วในช่วงที่ชาวไทใหญ่อพยพเข้ามา ตลอดทั้งนโยบายทางภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่ในด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านดนตรีของชาวไทใหญ่ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การปรับตัวใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1.การปรับตัวด้านสังกัดลักษณะประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเครื่องดนตรี ด้านการประสมวง ด้านระบบเสียง ด้านบทเพลง และด้านบทบาทหน้าที่ และ 2. การปรับตัวที่มาจากปัจจัยภายนอก

1. การปรับตัวด้านสังกัดลักษณะ

การปรับตัวที่เกิดจากกรณีนี้ เกิดขึ้นกับเนื้อหาดนตรีโดยตรงดังปรากฏในเครื่องดนตรี นักดนตรี การประสมวง ระบบเสียง บทเพลง ซึ่งส่งผลกระทบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยมีลักษณะที่เด่นชัด ดังนี้

1.1 การปรับตัวด้านเครื่องดนตรี

การปรับตัวด้านเครื่องดนตรีมีการปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงสามารถแบ่งออกได้เป็นสองยุคคือยุคอดีต ปี พ.ศ.2399 และปัจจุบัน พ.ศ.2564 ยุคอดีต ดนตรีไทใหญ่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ไว้ชัดเจน เช่น การแสดงดนตรีตอยอฮอรันและการแสดงกลองกันยาว ข้องฉาบ มีลักษณะยังคงความเป็นอัตลักษณ์ไว้เป็นอย่างดี เครื่องดนตรี กลองกันยาว ข้องฮาว กลองมองเซิง และฉาบ มีการร่ายรำประกอบกับจังหวะกลองอย่างสนุกสนาน การปรับตัวของดนตรีไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในยุคปัจจุบัน มีการนำเอาวัฒนธรรมอื่นๆ เข้ามาผสมผสานคือ จะมีการนำจะมีการนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาบรรเลงด้วย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญมาก เช่น เครื่องดนตรีแบนโจ แอคคอร์ดเตียน และ ไวโอลิน อย่างไรก็ตาม พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงจาก แอคคอร์ดเตียนมาเป็นคีย์บอร์ดแทนเนื่องจากมีความสะดวกในการหาซื้อเครื่องดนตรีและความสมดุลของผู้บรรเลงและเครื่องดนตรี

รูปภาพที่ 1 แอคคอร์ดเตียน เครื่องดนตรีตะวันตกที่ผสมอยู่ในวงตอยอฮอรัน ของกระทรวงวัฒนธรรม⁶

1.2 การปรับตัวด้านการประสมวง

การประสมวงดนตรีของไทใหญ่ ในยุคอดีต พ.ศ.2399 เจ้าฟ้าไทใหญ่ปกครองเขตเมืองแม่ฮ่องสอนได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าฟ้า ก็จัดให้มีการแสดงในวังเจ้าฟ้าระหว่างรับประทาน

⁶ กระทรวงวัฒนธรรม, “ดนตรีไทใหญ่เพลงใหม่ฉ่วยอี,” สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2564, <https://www.youtube.com/watch?v=2e3c9Z9Nyrq>

อาหาร ซึ่งการแสดงไม่ได้มีรูปแบบที่เป็นแบบแผน ปัจจุบัน ปี พ.ศ.2564 ชาวไทใหญ่มีการบรรเลงดนตรีในประเพณีทั้ง 12 เดือน มีการแห่ขบวนซึ่งจะมีการบรรเลงเครื่องดนตรี กลองกันยาวกลองมองเซิงและฉาบ มีการร่ายรำประกอบกับจังหวะกลองอย่างสนุกสนาน ปัจจุบันได้มีการปรับตัวการประสมวงดนตรีไทใหญ่ ปรากฏพบในรูปแบบลักษณะของวงวงตอยยอฮอร์น ซึ่งเครื่องดนตรีแอคคอร์เดียนเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญ ภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงนำเอาเครื่องดนตรีคีย์บอร์ดมาใช้ทดแทนในการบรรเลงเนื่องจากแอคคอร์เดียนที่มีอยู่เดิมหมดอายุการใช้งาน อีกทั้งจัดหาซื้อยาก จึงนำเครื่องดนตรีคีย์บอร์ดเข้ามาบรรเลงทดแทน

รูปภาพที่ 2 การนำแบนโจ แอคคอร์เดียน มาประสมในวงตอยยอฮอร์น ของกระทรวงวัฒนธรรม⁷

1.3 การปรับตัวด้านระบบเสียง

การปรับตัวด้านระบบเสียงของดนตรีไทใหญ่ ในยุคปัจจุบันปรากฏในวงตอยยอฮอร์น เริ่มจากการนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมรวมอยู่ในวงดนตรีไทใหญ่ จากการศึกษาข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของ ประเสริฐ ประดิษฐ์⁸ เครื่องดนตรีชนิดนี้ถูกนำมาใช้ร่วมโดยสมัยที่ชาวอังกฤษเข้ามาปกครองในประเทศไทย ทำให้เกิดการปรับตัวด้านการบรรเลงในหลายมิติ เพื่อให้บทเพลงมีความน่าสนใจมากขึ้น ทำให้เกิดรูปแบบการบรรเลงร่วมกันระหว่างเครื่องดนตรีตะวันตกและเครื่องดนตรี

⁷ กระทรวงวัฒนธรรม, “ดนตรีไทยใหญ่เพลงใหม่ช่วยยี่,” สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2564, <https://www.youtube.com/watch?v=2e3c9Z9Nyrq>

⁸ ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์ (23 กรกฎาคม 2564).

ไทใหญ่ เครื่องดนตรีแอคคอร์เดียน คีย์บอร์ด และไวโอลิน มีการกำหนดระดับเสียงของเครื่องดนตรีทุกชนิดตามแอคคอร์เดียนหรือคีย์บอร์ด⁹ โดยการกำหนดระดับเสียง อยู่คีย์ C Major

1.4 การปรับตัวด้านบทเพลง

การปรับตัวด้านบทเพลง จากการศึกษาพบว่าในยุคที่ประเทศเมียนมาร์ตกอยู่ในอาณานิคมของประเทศไทย (พ.ศ. 2367 – 2491) ชาวอังกฤษได้นำวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ในพื้นที่ประเทศเมียนมาร์ ในยุคที่อังกฤษได้เข้ามาปกครองได้มีการสัมพันธไมตรีกับพม่าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งในยุคนั้นเส้นพรมแดนแสดงอาณาเขตยังไม่ชัดเจน ได้มีการว่าจ้างชาวพม่าเป็นจำนวนมาก ชาวไทใหญ่ที่อยู่ในประเทศพม่าจึงเข้าไปทำงานในพื้นที่ประเทศไทย จึงได้รับอิทธิพลในด้านบทเพลง และอีกประการหนึ่งคือชาวไทใหญ่ที่อยู่ในประเทศพม่าอพยพเข้ามาในประเทศไทยจึงได้นำบทเพลงเหล่านั้นเข้ามาเผยแพร่

บทเพลงพม่าที่มีการปรับตัวใช้บรรเลงในวงตอยอฮอรันตัวอย่างบทเพลง *ส่วยจีจันหย่อง* พบว่าเพลงนี้เป็นเพลงท่อนเดียว แต่ในการบรรเลงจะบรรเลงสลับกันด้วยจังหวะที่แตกต่างกัน มี 2 จังหวะ คือ บรรเลงจังหวะช้า 1 เที้ยว จังหวะเร็ว 1 เที้ยว สลับกัน จนจบเพลง และในเพลงนี้เป็นเพลงสำเนียงพม่าแต่มีบางสำนวนที่เป็นสำนวนไทใหญ่ชัดเจนในท้องเพลงที่ 16 ถึงท้องเพลงที่ 23 ดังตัวอย่างโน้ตเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 เพลงพม่าที่มีบางสำนวนที่เป็นสำนวนไทใหญ่

⁹ สุวัฒน์ ไหมโรยรส, สัมภาษณ์ (27 กรกฎาคม 2564).

ตัวอย่างที่ 2 เพลงพม่าที่มีบางสำนวนที่เป็นสำนวนไทใหญ่ อยู่ในห้องเพลงที่ 16 ถึงห้องเพลงที่ 23

ด้านบันไดเสียง บทเพลง*ส่วยจีจันหย่อง* พบว่าเป็นบันไดเสียงแบบไดอะทอนิก (Diatonic Scale) ในโหมดเมเจอร์ (Major) หรือกลุ่มเสียงคีย์ C Major ในทำนอง เมื่อพิจารณาตัวโน้ตในบทเพลงที่เป็นโน้ตหลักหรือโน้ตที่มีจำนวนมากในบทเพลง จะเห็นว่าโน้ตเสียง มี (E) มีจำนวนมากที่สุด และจบด้วยโน้ตเสียง โด (C)

1.5 การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ดนตรีไทใหญ่

การปรับตัวของดนตรี ในฐานะที่เป็นมรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ พบว่า ในอดีตดนตรีมีบทบาทในฐานะเป็นศูนย์รวมเพื่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไป ตามสภาพเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จากสังคมที่ดำเนินวิถีชีวิตในรูปแบบเกษตรกรรมแบบยังชีพมาเป็นระบบทุนนิยม ทำให้บทบาทดนตรีที่มีในอดีตเปลี่ยนแปลงไป ดนตรีไทใหญ่มีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป พระพุทธศาสนาที่มีผลต่อจิตใจของบุคคลของชาวไทใหญ่ ชาวไทยใหญ่ได้จัดประเพณี 12 เดือนตั้งแต่บรรพบุรุษสืบต่อกันมา เสียงกลองฆ้อง ชาวไทใหญ่เชื่อกันว่าเป็นเสียงมงคล เมื่อยุคสมัยที่เปลี่ยนไป¹⁰ ทำให้สภาพสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง ทำให้ดนตรีไทใหญ่มีการพัฒนาแล้วถูกประยุกต์ปรับใช้ตามยุคสมัย มีการปรับตัวจากอดีตมีการแสดงตามประเพณี ปัจจุบันมีการแสดงดนตรีตามสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงมีการจัดงานตามสถานที่ต่างก็ได้นำดนตรีไทใหญ่ไปแสดงให้นักท่องเที่ยวได้รับชม

¹⁰ ภาณุเดช อาภิชัย, สัมภาษณ์ (2 ตุลาคม 2563).

รูปภาพที่ 3 การแห่ดนตรีในยุคอดีต ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ของ สุวัฒน์ ไมโรยรส¹¹

รูปภาพที่ 4 วงดนตรีวงตอยอฮอรันในยุคสมัยปัจจุบันของ สุวัฒน์ ไมโรยรส¹²

การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในอดีต¹³ ได้รับการสืบทอดจากบิดาหรือญาติ เพราะส่วนใหญ่เกิดในตระกูลนักดนตรีรุ่นเก่านั้นเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น มีการเรียนการสอนที่บ้านจากคนในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ จนมาถึงในยุคหนึ่งที่มีการเรียนการสอนดนตรีที่วัด เมื่อว่างเว้นจากการทำงานหรือก่อนงานประเพณีสำคัญ ๆ นักดนตรีจะไปรวมตัวกันบริเวณวัดเพื่อทำการซ้อม การเล่นดนตรีผู้ที่สนใจจะไปชมและเรียนรู้เอาตรงนั้น ปัจจุบันด้านการเรียนการสอนได้นำดนตรีไทใหญ่บรรจุในหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้นำครูภูมิปัญญา

¹¹ สุวัฒน์ ไมโรยรส, สัมภาษณ์ (27 กรกฎาคม 2564).

¹² สุวัฒน์ ไมโรยรส, สัมภาษณ์ (27 กรกฎาคม 2564).

¹³ สุวัฒน์ ไมโรยรส, สัมภาษณ์ (27 กรกฎาคม 2564).

ชาวบ้านเข้ามาสอนในโรงเรียน เพื่อสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ของท้องถิ่นไว้ให้คนรุ่นหลัง นอกจากนั้นยังเกิดการเรียนการสอนในศูนย์วัฒนธรรมไทใหญ่ ที่ทางภาครัฐจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริม นโยบายการท่องเที่ยว

2. การปรับตัวที่มาจากปัจจัยภายนอก

การปรับตัวที่เกิดจากกรณีนี้ มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านยุทธศาสตร์ของประเทศ เป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลและส่งผลกระทบทำให้เกิดการปรับตัว โดยมีปัจจัยที่เด่นชัด ดังนี้

การปรับตัวด้านดนตรีของชาวไทใหญ่เพื่อตอบสนองนโยบายการท่องเที่ยว ในอดีต ดนตรีไทใหญ่ขับร้องบรรเลงตามประเพณี 12 เดือน ตามรูปแบบดั้งเดิมตามแบบอย่างของบรรพบุรุษสืบทอดกันต่อมา การแสดงดนตรีวงต๋อยฮอว์นและการแสดงกลองกันยาว ฆ้อง ฉาบ มีลักษณะยังคงความเป็นอัตลักษณ์ไว้เป็นอย่างดี ปัจจุบันการปรับตัวด้านดนตรีสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการจัดงานที่โรงแรมและสนามบิน มีการจัดการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการแสดงต่าง ๆ การบรรเลงดนตรีวงต๋อยฮอว์น มีการบรรเลงในบทเพลงที่มีจังหวะอ่อนโยนเรียบง่ายบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของชาวแม่ฮ่องสอน การตีกลองกันยาวมีการตีในจังหวะที่มีความเร็วสร้างความสนุกสนานแก่นักท่องเที่ยว มีการแสดงฟ้อนไต รำไต อย่างสวยงาม การแสดงดนตรีเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ จัดให้มีการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงฟ้อนนกและฟ้อนไต เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่สนามบิน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและมองเห็นถึงอัตลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพลงที่บรรเลงจะมีจังหวะที่ค่อนข้างเร็วและสนุกสนานเพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

ผลจากภาครัฐได้ใช้วัฒนธรรมไทใหญ่มาเป็นส่วนในการสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งดนตรีถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งตามนโยบายดังกล่าว ทำให้ดนตรีไทใหญ่เกิดการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ด้านบทบาทหน้าที่ จากบทบาทที่เคยแสดงในบริบทวัฒนธรรม ขับร้องบรรเลงในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประเพณี ปรับเป็นการแสดงบนเวทีที่ไม่เกี่ยวข้องกับบริบททางวัฒนธรรมใด ๆ จากการแสดงแบบเดิมที่ผู้ฟังเป็นคนในชุมชนเปลี่ยนมาเป็นผู้ฟังที่มาจากนอกวัฒนธรรม ด้านการนำเสนอดนตรีมีการปรับรูปแบบดนตรีและการแสดง โดยยึดการท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลาง การนำเสนอบทเพลงและการแสดง กระชับระยะเวลาไม่ให้ยาวจนเกินไปนัก

รูปภาพที่ 5 วงตอยฮออรัน ในงานประเพณีปอยส่างลอง ของ สุวณณ์ ไมโรยรส¹⁴

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการปรับตัวของดนตรีไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่ มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปรับตัวแบบค่อยเป็นค่อยไปและการปรับตัวแบบฉับพลันที่มีสาเหตุจากปัจจัยภายนอก

การปรับตัวที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เป็นการปรับตัวที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ตั้งแต่ครั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศเมียนมาร์และการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย โดยมีการปรับตัวทั้งด้านสังคีตลักษณ์ในมิติของเครื่องดนตรี การประสมวง ระบบเสียง บทเพลง และบทบาทหน้าที่ การปรับตัวทางดนตรีของชาวไทใหญ่ในกรณีดังกล่าว เป็นการปรับตัวที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติ ไม่ได้มีการวางแผนหรือตั้งใจที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทีละเล็กละน้อย ชาวไทใหญ่เองก็ไม่มีความรู้สึกตัวว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเกิดขึ้นในวัฒนธรรมดนตรีของตนเอง

การปรับตัวที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันในกรณีของดนตรีไทใหญ่ในประเทศไทย มีเหตุปัจจัยภายนอก ที่เกิดจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ในการผลักดันประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาค ซึ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพสูงทั้งด้านภูมิประเทศที่งดงามและเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่โดดเด่น วัฒนธรรมดนตรีของชาวไทใหญ่จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว การปรับตัวในกรณีดังกล่าวปรากฏพบทั้งในรูปแบบของบท

¹⁴ สุวณณ์ ไมโรยรส, สัมภาษณ์ (27 กรกฎาคม 2564).

เพลงที่มีการนำเสนอให้กระชับ เพื่อความเหมาะสมด้านเวลาที่แตกต่างจากอดีต ด้านการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีนั้น เมื่อการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่เกิดการภายนอก จึงกระตุ้นในการนำเสนอรูปแบบดนตรีในลักษณะมวลชน ใช้ผู้แสดงผู้บรรเลงเป็นจำนวนมาก การฝึกหัดหรือการสืบทอดที่มีลักษณะเดิมที่ทำในระดับหมู่บ้านตามความสนใจเฉพาะคน เฉพาะกลุ่ม จึงไม่สามารถตอบสนองได้อย่างเต็มศักยภาพ จึงปรับการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบหลักสูตรที่อยู่ในโรงเรียน และศูนย์วัฒนธรรม

การปรับตัวทางดนตรีของชาวไทยใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัวในรูปแบบค่อยเป็นค่อยไป และการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันที่เกิดจากปัจจัยภายนอก สอดคล้องกับแนวคิดของนักสังคมวิทยา นิสเบต¹⁵ (Robert Alexander Nisbet) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ที่ได้กล่าวไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมชาติ (Change is nature) การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งจำเป็น (Change is necessary)

ในส่วนของปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปรับตัวในดนตรีไทยใหญ่ ที่มีจากการปรับตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป แบบช้า ๆ และการปรับตัวแบบฉับพลันที่สอดคล้องกับแนวคิดของ นิสเบต ที่ระบุถึงธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม ที่พบกรณีการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับตัวจะมีรูปแบบวิวัฒนาการ ที่ดำเนินไปอย่างช้า ๆ ไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า การปรับตัวในลักษณะแม้แต่คนในสังคมก็ไม่ได้สังเกตพบ ในขณะที่ปรับตัวแบบฉับพลันถึงแม้ นิสเบตได้กล่าวถึงการปรับตัวแบบฉับพลันที่มักมีสาเหตุมาจากการปฏิวัติ ซึ่งหมายถึงการที่ต้องปรับตัวจากซ้ายไปขวาจากหน้ามือเป็นหลังมือ จากระบบหนึ่งไปสู่อีกระบบหนึ่ง แต่ในกรณีดนตรีชาวไทยใหญ่ถึงแม้ว่านโยบายการท่องเที่ยวจะไม่ถึงกับก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบซ้ายไปขวาก็ตาม แต่การตั้งเป้าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการปรับตัวอย่างเห็นได้ชัดเจน เช่นกัน

การปรับตัวของดนตรีไทยใหญ่ในประเทศไทย พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ ถึงแม้ว่าการปรับตัวจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่หากย้อนกลับไปพิจารณาถึงสาเหตุและรูปแบบของการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวในส่วนที่เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยใหญ่ แล้วนำมาเป็นบทเรียนและร่วมกันคิด ร่วมกันทำอย่างเป็นระบบ จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสืบทอดรักษา ตลอดจนการพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีไทยใหญ่ให้ดำรงสืบไปอย่างงดงาม ในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

¹⁵ Robert A. Nisbet, "Social Change and History Aspects of the Western Theory Development," *The Annals of The American Academy of Political and Social Science* 386, 1 (1969): 166.

กิตติกรรมประกาศ

ตลอดระยะเวลาเก็บข้อมูลในงานวิจัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลดังต่อไปนี้ ครูเล็กสุวัฒน์ ไหมโรยรส ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ว่าที่ร้อยตรีภานุเดช อาภิชัย ครูสุทัศน์ สินธพทอง ที่คอยอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณคณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่สนับสนุนทุนวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2564 และส่งเสริมการทำวิทยานิพนธ์ให้กับวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

บรรณานุกรม

กระทรวงวัฒนธรรม. “ดนตรีไทยใหญ่เพลงโหม่งฉ่วยยี่.” สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2564.

<http://www.youtube.com/watch?v=2e3c9Z9Nyrq>

ประเสริฐ ประดิษฐ์, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ผู้ให้สัมภาษณ์). เมื่อวันที่ 23

กรกฎาคม พ.ศ. 2564.

ปิยะพงษ์ ยานะवास. “การศึกษาวงตอยฮอรัน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.” วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554.

ภานุเดช อาภิชัย, อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ผู้ให้สัมภาษณ์). เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2563.

สุวัฒน์ ไหมโรยรส, ข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาลแม่ฮ่องสอน (ผู้ให้สัมภาษณ์). เมื่อวันที่ 27

กรกฎาคม พ.ศ. 2564.

อมรรัตน์ ปานกล้า. “ชาวไทยใหญ่แม่ฮ่องสอนบนวิถีโลกไร้พรมแดน.” *วารสารสยามอารยะ*

3, 45 (2539): 16-23.

Nisbet, Robert A. “Social Change and History Aspects of the Western Theory

Development,” *The Annals of The American Academy of Political and*

Social Science 386, 1 (1969): 166-168.